

Супровідна інформація

Дата ухвалення рішення
21.02.2022

Дата реєстрації
23.02.2022

Номер справи	Номер рішення	Форма судочинства	Суддя	Суд
910/18193/21	103487031	Господарське	Берднік І.С.	Верховний Суд

Позивач

[ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "АГРОФІРМА ЗОДІАК" / 30886453](#)

Відповідач

[МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ / 00015622](#)

[КИЇВСЬКА МІСЬКА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ / 00022527](#)

[КИЇВСЬКА МІСЬКА РАДА / 22883141](#)

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

21 лютого 2022 року

м. Київ

справа № 910/18193/21

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду:

Берднік І.С. - головуєчого, Зуєва В. А., Міщенко І.С.,

розглянувши у порядку письмового провадження касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "Агрофірма Зодіак"

на постанову Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 (у складі колегії суддів: Тищенко О.В. (головуючий), Станік С.Р., Шаптала Є.Ю.), якою скасовано ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.11.2021 про вжиття заходів забезпечення позову

за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю "Агрофірма Зодіак"

про забезпечення позову

у справі № 910/18193/21

за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Агрофірма Зодіак"

до Міністерства юстиції України, Київської міської державної адміністрації,
Київської міської ради,

за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору,
на стороні позивача - Приватного нотаріуса Київського міського нотаріального
округу Бутко Мар`яни Володимирівни,

про визнання протиправним і скасування наказу,

ВСТАНОВИВ:

У листопаді 2021 року Товариство з обмеженою відповідальністю "Агрофірма
Зодіак" (далі - ТОВ "Агрофірма Зодіак", Позивач) звернулось до Господарського
суду міста Києва з позовом до Міністерства юстиції України, Київської міської
державної адміністрації, Київської міської ради, у якому просить:

- визнати незаконним та скасувати наказ Міністерства юстиції України № 3964/5
від 04.11.2021 про задоволення скарги Департаменту земельних ресурсів
виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної
адміністрації);

- зобов`язати Міністерство юстиції України відновити запис про зареєстроване
право постійного користування на земельну ділянку за ТОВ "Агрофірма Зодіак" з
кадастровим номером 8000000000:96:001:0040, площею 74,4527 га.

Також, 09.11.2021 від ТОВ "Агрофірма Зодіак" до господарського суду надійшла
заява про забезпечення позову шляхом:

- накладення арешту на земельну ділянку площею 74,4527 га, за кадастровим
номером 8000000000:96:001:0040;

- заборони органам державної реєстрації прав на нерухоме майно, державним
кадастровим реєстраторам, державним реєстраторам прав на нерухоме майно, у
тому числі особам, які виконують функції державного реєстратора прав на
нерухоме майно, нотаріусам та іншим органам чи особам, які виконують функції
державної реєстрації прав на нерухоме майно, вчиняти реєстраційні дії (окрім
вчинення реєстраційних дій, необхідних для виконання судового рішення у даній
справі) стосовно земельної ділянки площею 74,4527 га, за кадастровим номером
8000000000:96:001:0040;

- заборони Київській міській державній адміністрації та Київській міській раді
приймати рішення та вчиняти дії стосовно поділу, виділу, передачі в оренду,
користування, продажу, надання документів дозвільного характеру, вилучення в
цілому або частини земельної ділянки площею 74,4527 га, за кадастровим
номером 8000000000:96:001:0040.

Заяву про забезпечення позову обґрунтовано тим, що Відповідачі заперечують
право Позивача на постійне користування спірною земельною ділянкою площею
74,4527 га, кадастровий номер 8000000000:96:001:0040, у зв`язку з чим можуть
розпорядитись нею шляхом відчуження, поділу або надання у користування, і тоді
буде не можливим здійснити захист та поновлення прав Позивача у межах одного
судового провадження.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 19.11.2021 заяву ТОВ "Агрофірма
Зодіак" про вжиття заходів забезпечення позову задоволено. Накладено арешт на
земельну ділянку площею 74,4527 га, за кадастровим номером
8000000000:96:001:0040. Заборонено органам державної реєстрації прав на
нерухоме майно, державним кадастровим реєстраторам, державним
реєстраторам прав на нерухоме майно, у тому числі особам, які виконують функції
державного реєстратора прав на нерухоме майно, нотаріусам та іншим органам чи
особам, які виконують функції державної реєстрації прав на нерухоме майно,
вчиняти реєстраційні дії (окрім вчинення реєстраційних дій, необхідних для

виконання судового рішення у даній справі) стосовно земельної ділянки площею 74,4527 га, за кадастровим номером 8000000000:96:001:0040. Заборонено Київській міській державній адміністрації та Київській міській раді приймати рішення та вчиняти дії стосовно поділу, виділу, передачі в оренду, користування, продажу, надання документів дозвільного характеру, вилучення в цілому або частини земельної ділянки площею 74,4527 га, за кадастровим номером 8000000000:96:001:0040.

Ухвалу мотивовано тим, що вчинення реєстраційних дій стосовно спірної земельної ділянки під час розгляду справи істотно ускладнить чи унеможливить ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів Позивача, за захистом яких він звернувся з позовом до суду, виходячи з того, що предметом спору між сторонами є вимога про скасування наказу Міністерства юстиції України. Заходи забезпечення позову у виді арешту та заборони вчинення дій щодо земельної ділянки не спричинять збитків чи будь-якої іншої шкоди Відповідачам або третім особам. Такі заходи забезпечення направлені лише на збереження того стану майнових прав, який існує на час звернення до суду із позовом.

Постановою Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.11.2021 скасовано. Відмовлено у задоволенні заяви ТОВ "Агрофірма Зодіак" про забезпечення позову.

Постанову мотивовано тим, що такі заходи забезпечення позову як арешт земельної ділянки, а також заборона вчиняти реєстраційні дії та приймати рішення щодо земельної ділянки не є співмірними та адекватними з заявленими позовними вимогами, не перебувають у безпосередньому зв'язку з предметом спору, оскільки під час розгляду справи судами буде досліджуватися саме питання щодо наявності правових підстав для визнання незаконним та скасування оскаржуваного наказу Міністерства юстиції України, а також наявності підстав для відновлення скасованого запису про право; позовні вимоги не стосуються безпосереднього вирішення спору про повернення земельної ділянки Позивачу.

Не погоджуючись з висновками суду апеляційної інстанції, ТОВ "Агрофірма Зодіак" звернулось до Верховного Суду із касаційною скаргою, в якій, посилаючись на порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права, просить постанову Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 скасувати, і залишити в силі ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.11.2021; судові витрати за розгляд справи у суді касаційної інстанції покласти на Міністерство юстиції України, та Київську міську державну адміністрацію.

Подана ТОВ "Агрофірма Зодіак" касаційна скарга обґрунтована порушенням судом апеляційної інстанції норм частини 2 статті 136 та статті 137 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК України), без урахування правових висновків, викладених у постановках Верховного Суду від 11.11.2020 у справі № 910/13709/19, від 10.04.2018 у справі № 910/19256/16, від 14.05.2018 у справі № 910/20479/17, від 14.06.2018 у справі № 916/10/18, від 23.06.2018 у справі № 916/2026/17, від 16.08.2018 у справі № 910/5916/18, від 11.09.2018 у справі № 922/1605/18, від 14.01.2019 у справі № 909/526/18, від 21.01.2019 у справі № 916/1278/18, від 25.01.2019 у справі № 925/288/17, від 26.09.2019 у справі № 904/1417/19; частини 4 статті 120, частини 1 статті 263, частини 2 статті 267, частини 3 статті 270, частини 11 статті 270 ГПК України без урахування правових висновків, викладених у постановках Верховного Суду від 04.07.2018 у справі № 369/1923/15-ц та від 26.09.2018 у справі № 346/2946/16-ц.

Протоколом автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 23.12.2021 для розгляду зазначеної касаційної скарги у справі № 910/18193/21 визначено колегію суддів у складі: Берднік І.С. - головуєчий, Багай Н.О., Волковицька Н.О.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12.01.2022 відкрито касаційне провадження у справі № 910/18193/21 за касаційною скаргою ТОВ "Агрофірма Зодіак" з підстави, передбаченої абзацом 2 частини 2 статті 287 ГПК України, та постановлено здійснити перегляд постанови Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 без повідомлення учасників справи в порядку письмового провадження; встановлено строк для подання відзиву на касаційну скаргу до 26.01.2022.

26.01.2022 Міністерство юстиції України направило до Верховного Суду відзив на касаційну скаргу, в якому заперечило доводи скарги, просить залишити її без задоволення, а оскаржувану постанову без змін.

26.01.2022 Київська міська державна адміністрація направила до Верховного Суду відзив на касаційну скаргу, в якому заперечила проти доводів скаржника, просить залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції - без змін.

Київська міська рада відзив на касаційну скаргу не надала, що у відповідності до частини 3 статті 295 ГПК України не перешкоджає перегляду оскаржуваного судового рішення у касаційному порядку.

У зв'язку з тимчасовою непрацездатністю суддів Багай О.Н. та Волковицької Н.О., автоматизованою системою документообігу суду для розгляду справи № 910/18193/21 було визначено колегію суддів у складі: головуєчий суддя - Берднік І.С., судді Міщенко І.С., Зуєв В.А., що підтверджується протоколом повторного автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 03.02.2022.

09.02.2022 від ТОВ "Агрофірма Зодіак" надійшла відповідь на відзив, у яких Позивачем викладено заперечення проти доводів Відповідачів, викладених у відзивах та продубльовано доводи касаційної скарги.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи та заперечення проти неї, перевіrivши матеріали справи, Верховний Суд виходить із такого.

Відповідно до частин 1, 2 статті 136 ГПК України господарський суд за заявою учасника справи має право вжити передбачених статтею 137 цього Кодексу заходів забезпечення позову. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, а також з інших підстав, визначених законом.

Під забезпеченням позову необхідно розуміти вжиття судом заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача, які гарантують реальне виконання судового рішення, прийнятого за його позовом. Інститут забезпечення позову спрямований проти несумлінних дій відповідача, який може приховати майно, розтратити його, продати, знецінити (аналогічна правова позиція викладена у постанові Великої Палати Верховного Суду від 12.02.2020 у справі № 381/4019/18).

Вжиття заходів забезпечення позову відповідно до статті 136 ГПК України є правом суду, а за наявності відповідних виняткових обставин, господарський суд, оцінивши надані сторонами докази та обставини справи у їх сукупності, на власний розсуд вирішує питання про наявність або відсутність у кожному конкретному випадку підстав для забезпечення позову.

Позов забезпечується: 1) накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб; 2) заборонаю відповідачу вчиняти певні дії; 3) виключено; 4) заборонаю іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші

зобов'язання; 5) зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку; 6) зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту; 7) виключено; 8) зупиненням митного оформлення товарів чи предметів, що містять об'єкти інтелектуальної власності; 9) арештом морського судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги; 10) іншими заходами у випадках, передбачених законами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (частина 1 статті 137 ГПК України).

Заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами (частина 4 статті 137 ГПК України).

Співмірність передбачає співвідношення господарським судом негативних наслідків від вжиття заходів забезпечення позову з тими негативними наслідками, які можуть настати в результаті невжиття цих заходів, з урахуванням відповідності права чи законного інтересу, за захистом яких заявник звертається до суду, та майнових наслідків заборони відповідачу здійснювати певні дії.

Адекватність заходу до забезпечення позову, що застосовується господарським судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається. Оцінка такої відповідності здійснюється господарським судом, зокрема, з урахуванням співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, з вартістю майна, на яке вимагається накладення арешту, або майнових наслідків заборони відповідачеві вчиняти певні дії.

Умовою застосування заходів до забезпечення позову є достатньо обґрунтоване припущення, що невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, що має бути підтверджено доказами наявності фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного заходу до забезпечення позову.

У вирішенні питання про забезпечення позову господарський суд має здійснити оцінку обґрунтованості доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням: розумності, обґрунтованості і адекватності вимог заявника щодо забезпечення позову; забезпечення збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу; наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовної вимоги, зокрема, чи спроможний такий захід забезпечити фактичне виконання судового рішення у разі задоволення позову; імовірності утруднення виконання або невиконання рішення господарського суду в разі невжиття таких заходів; запобігання порушенню у зв'язку з вжиттям таких заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками даного судового процесу.

У спорах з позовними вимогами немайнового характеру необхідність застосування заходів забезпечення впливає з фактичних обставин справи, які свідчать про наявність підстав вважати, що незастосування цього заходу призведе до утруднення чи унеможливлення виконання рішення суду в разі задоволення позову (постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.02.2020 у справі № 381/4019/18 та постанова Верховного Суду у складі об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 16.08.2018 у справі № 910/1040/18).

При цьому в таких немайнових спорах суд досліджує, чи не призведе невжиття заявленого заходу забезпечення позову до порушення вимоги щодо справедливого та ефективного захисту порушених прав, оскільки позивач не зможе їх захистити в межах одного цього судового провадження за його позовом без нових звернень до суду.

З наведеного слідує, що не існує універсального алгоритму застосування заходів

забезпечення позову, оскільки їх вжиття (або відмова у такому) знаходиться у прямій залежності від фактичних обставин кожного конкретного господарського спору.

Судом першої інстанції при вирішенні заяви позивача про забезпечення позову встановлено, що предметом позову у даній справі є вимоги ТОВ "Агрофірма Зодіак" про визнання незаконним та скасування наказу Міністерства юстиції України про задоволення скарги Київської міської державної адміністрації щодо скасування рішення державного реєстратора про внесення відомостей відносно права постійного користування ТОВ "Агрофірма Зодіак" земельною ділянкою площею 74,4527 га, з кадастровим номером 8000000000:96:001:0040, а також поновлення запису про зареєстроване за ТОВ "Агрофірма Зодіак" право постійного користування на земельну ділянку з кадастровим номером 8000000000:96:001:0040, площею 74,4527 га.

При цьому задовольняючи заяву про забезпечення позову шляхом накладення арешту на земельну ділянку площею 74,4527 га, кадастровий номер 8000000000:96:001:0040, а також заборони Відповідачам та реєстраційним органам вчиняти певні дії щодо цієї спірної земельної ділянки, суд першої інстанції врахував, що на момент звернення Позивача до суду з даним позовом, оскаржуваний наказ уже виконано, і у разі не вжиття заходів до забезпечення позову існують реальні ризики та наміри Відповідачів щодо зміни стану майнових прав Позивача, який існував на час звернення до суду з позовом, тому вжиті заходи забезпечення позову мають наслідком лише збереження існуючого становища до розгляду справи по суті.

Водночас суд апеляційної інстанції не надав належної оцінки заявленим заходам забезпечення в контексті обставин саме цієї справи та не врахував доводи Позивача під час апеляційного перегляду справи щодо підтвердження ризиків, спрямованих на неможливість ефективного захисту порушених прав, оскільки Позивач не зможе захистити їх в межах одного цього судового провадження за його позовом без нових звернень до суду, враховуючи офіційну інформацію розміщену на сайті Київської міської державної адміністрації щодо скасування рішення про державну реєстрацію земельної ділянки з кадастровим номером 8000000000:96:001:0040.

Таким чином, з огляду на викладені в заяві про забезпечення позову обставини щодо існування реальної загрози вчинення Відповідачами дій, направлених на неможливість збереження існуючим майнових прав Позивача на спірну земельну ділянку до вирішення даного спору по суті, враховуючи предмет та підстави позову, а також передбачені частиною 1 статті 137 ГПК України заходи забезпечення позову, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що вжиття заходів забезпечення позову шляхом накладення арешту на спірну земельну ділянку з кадастровим номером 8000000000:96:001:0040, площею 74,4527 га, а також заборони Відповідачам та реєстраційним органам вчиняти дії щодо спірної земельної ділянки, є адекватними, співмірними і пов'язаними з предметом спору заходами забезпечення позову, що дозволить уникнути ускладнень виконання судового рішення в разі задоволення позову, оскільки спрямовані на збереження існуючого становища до розгляду справи по суті, а невжиття таких заходів у випадку ухвалення рішення на користь Позивача, не забезпечить реального захисту прав останнього на право постійного користування зазначеною земельною ділянкою.

Ураховуючи викладене, Верховний Суд зазначає, що застосовані заходи забезпечення позову у цьому спорі, вжиті судом першої інстанції, відповідають процесуальним нормам, що регулюють дані правовідносини, зокрема, вимогам розумності, обґрунтованості, адекватності, збалансованості інтересів сторін, наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовної вимоги.

Натомість суд апеляційної інстанції, обмежившись посиланням на те, що наведені позивачем підстави та подані ним докази не є достатніми для вжиття обраного Позивачем заходу забезпечення позову, не навів належного обґрунтування щодо неможливості забезпечення позову у цій справі у спосіб, який заявлено Позивачем, а також у чому полягає не дотримання у цьому випадку принципу збалансованості інтересів усіх учасників справи. При цьому судом апеляційної інстанції не було досліджено та надано оцінки тій обставині, чи не призведе невжиття заявленого Позивачем заходу забезпечення позову до порушення вимоги щодо справедливого та ефективного захисту прав у разі визнання їх порушеними.

Відповідно до статті 300 ГПК України, якою визначено межі розгляду справи судом касаційної інстанції, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права (частина 1). Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази (частина 2).

Доводи, наведені у відзивах Міністерства юстиції України та Київської міської державної адміністрації, фактично стосуються вирішення справи по суті спору, тому не можуть бути предметом розгляду суду касаційної інстанції за результатами перегляду судового рішення щодо вирішення заяви про забезпечення позову.

Водночас суд касаційної інстанції вважає за необхідне зауважити, що відповідно до статті 145 ГПК України заходи забезпечення позову можуть бути скасовані за вмотивованим клопотанням учасника справи та з урахуванням результатів розгляду спору.

Разом із тим відповідно до частини 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Частиною 1 статті 2 ГПК України встановлено, що завданням господарського судочинства є справедливие, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

Згідно з частиною 1 статті 11 ГПК України суд при розгляді справи керується принципом верховенства права.

Верховний Суд зазначає, що ухвала Господарського суду міста Києва від 19.11.2021, якою задоволено заяву ТОВ "Агрофірма Зодіак" про вжиття заходів до забезпечення позову, а також аргументація, викладена у ній, відповідають наведеним вище вимогам.

Відповідно до частини 3 статті 304, пункту 4 частини 1 статті 308 ГПК України касаційні скарги на ухвали судів першої чи апеляційної інстанції розглядаються у порядку, передбаченому для розгляду касаційних скарг на рішення суду першої інстанції, постанови суду апеляційної інстанції. Суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право скасувати постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишити в силі рішення суду першої

інстанції у відповідній частині.

Статтею 312 ГПК України передбачено, що суд касаційної інстанції скасовує постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишає в силі судові рішення суду першої інстанції у відповідній частині, якщо в передбачених статтею 300 цього Кодексу межах встановить, що судом апеляційної інстанції скасовано судові рішення, яке відповідає закону.

Ураховуючи зазначені положення закону, а також зважаючи на викладене, суд касаційної інстанції зазначає, що ухвала Господарського суду міста Києва від 19.11.2021 відповідає вимогам законодавства, натомість постанову Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 прийнято із порушенням норм процесуального права, отже, постанова суду апеляційної інстанції підлягає скасуванню, а ухвала місцевого господарського суду - залишенню в силі.

Керуючись статтями 300, 301, 304, 308, 312, 314, 315, 317 Господарського процесуального кодексу України, Верховний Суд

ПОСТАНОВИВ:

1. Касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "Агрофірма Зодіак" задовольнити.
2. Постанову Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2021 у справі № 910/18193/21 скасувати.
3. Ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.11.2021 у справі № 910/18193/21 залишити в силі.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий суддя І. С. Берднік

Судді: В. А. Зуєв

І. С. Міщенко